

Meetnetten

Vlaanderen
is wetenschap

INSTITUUT
NATUUR- EN BOSONDERZOEK

PROVINCIAAL
NATUUR-
CENTRUM
LIKONA

Veldwerkhandleiding

Inhaalslag – Extra kilometerhokken

Roestbruine kniptor

Inhoudsopgave

1	Inleiding	3
2	Soortherkenning en ecologie	3
2.1	Herkenning	3
2.2	Ecologie	3
2.3	Waarom nog gedetailleerder inventariseren (inhaalslag)?	3
3	Tellen.....	3
3.1	Vorbereiding.....	3
3.2	Telmethode - op zoek naar nieuwe populaties	4
4	Invoeren waarnemingen	5
5	Nog vragen?	5

1 Inleiding

Voor je ligt de veldwerkhandleiding Inhaalslag Roestbruine kniptor, gericht op onderzoek in extra kilometerhokken. Deze kwam tot stand in het kader van het project Meetnetten, aka 'Monitoring van prioritaire soorten in Vlaanderen', in opdracht van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO). Dit project ging van start in 2016, en wordt gecoördineerd vanuit Natuurpunt Studie in samenwerking met tal van werkgroepen.

Natuurlijk moeten die gegevens eerst in het veld worden verzameld. Deze veldwerkhandleiding heeft als doel om je op een snelle en heldere manier wegwijs te maken bij de gegevensverzameling.

2 Soortherkenning en ecologie

2.1 Herkenning

De Roestbruine kniptor is een inheemse kniptor van de familie Elateridae. Leden van deze familie worden gekenmerkt door hun spoelvormige lichaamsbouw en het feit dat ze via een knipbeweging kunnen opspringen als ze op hun rug beland zijn. De kever wordt maar heel zelden gezien maar door het gebruik van feromonen kan de soort meestal op een zeer korte termijn geïnventariseerd worden.

De soort is vooral te herkennen dankzij zijn grootte (1,7-2,4 cm) en oranjebruine kleur. In het buitenland komen er ook populaties voor met een zwart halsschild en oranjebruine dekschilden. Deze kunnen dan verward worden met de kleinere *Ampedus* soorten maar in Vlaanderen werd deze kleurvorm bij *Elater* echter nog niet waargenomen.

2.2 Ecologie

De larven leven in het vermolmd hout onderaan in holtes van doorgaans levende bomen. Ze prederen hier op allerhande andere larven. Onderzoek in binnen- en buitenland heeft reeds aangetoond dat de soort enkel voorkomt op plaatsen waar er voldoende geschikte holtes voorkomen en waarin voldoende verschillende soorten kevers en andere ongewervelde prooisorten leven. Hierdoor is deze soort een zeer goede habitats- en biodiversiteitsindicator gebleken.

2.3 Waarom nog gedetailleerder inventariseren (inhaalslag)?

De huidige verspreidingskaarten geven wellicht slechts een beperkt beeld van de verspreiding op Vlaams niveau. In vele regio's beschikken we echter over geen, één of slechts enkele waarnemingen. Bij deze inhaalslag worden deze gegevens verder aangevuld en worden populaties gelokaliseerd. Een inhaalslag is dan ook geen echte monitoring (met herhaalde opvolging) die dient om trends te bepalen, wel om de verschillende populaties binnen Vlaanderen in kaart te brengen.

3 Tellen

3.1 Voorbereiding

Keuze van de locatie

Naast de voorgeselecteerde kilometerhokken die gereserveerd en ingevoerd worden via www.meetnetten.be, is er plaats voor extra kilometerhokken. Ook hier is het belangrijk om even na te gaan of er voldoende geschikt habitat aanwezig is op de locatie die jij wil onderzoeken. Is dat het geval? Vul dan het invulformulier in: <https://forms.gle/vATat6KbxnuXbZHN7>. Vul alles in, zeker ook de laatste vraag naar de coördinaten. Zo kunnen wij nagaan of het hok al is onderzocht of niet.

Om een kilometerhok te onderzoeken worden binnen het hok drie locaties geselecteerd met verschillende holle bomen (vaak knotbomen, hoogstamboomgaarden, oude parken of oude loofbossen). Op elk van deze locaties wordt één feromoonval opgehangen. Vallen worden op minstens 300 meter van elkaar gehangen zodat ze elkaar niet beïnvloeden.

Maken van de feromoonval

Gebruik hiervoor een petfles van 1, 2 of anderhalve liter met een klassieke schroefdop. Verwijder de dop. Snij de bovenste trechtervormige kant van de fles. Maak fijne gaatjes in de bodem van de fles zodat een onverwachte regenbui de fles niet onder water zet.

Maak 2 gaatjes in de trechter en 2 in de bovenzijde van de fles.

Plaats de trechter omgekeerd op de bovenzijde van de fles en ga met een touw door de 4 gaatjes. Knoop het touw vervolgens bovenaan dicht. Maak het touw lang genoeg zodat je het rond een tak kan hangen en je de trechter nog kan opheffen om de fles leeg te maken.

Van Natuurpunt Studie krijg je drie feromonen van de Roestbruine kniptor. Deze leg je onderaan in de valletjes. Pas na afloop van het seizoen kan je dit feromoon in de diepvries leggen om het mogelijk volgend veldseizoen opnieuw te gebruiken.

3.2 Telmethode - op zoek naar nieuwe populaties

Timing

Drie feromoonvallen worden opgehangen op drie mogelijks geschikte plaatsen binnen het kilometerhok, gedurende 6 dagen in juli. De vallen worden 300 meter uit elkaar gehangen zodat ze elkaar niet beïnvloeden.

Weerscondities

Een telling kan enkel worden uitgevoerd in een periode met volgende weersomstandigheden: geen sterke wind of regen en dagtemperaturen van minstens 12°C.

Ophangen van de val

Leg het feromoon in de flesval. Voeg eventueel nat strooisel, mos of bladeren toe om de gevangen kevers in leven te houden, zeker als de val in de zon komt te hangen. Vermijd echter om de val in volle zon te hangen. Zorg dat de val stevig vast hangt en niet te veel schommelt in de wind.

Gezien we voor de inhaalslag enkel geïnteresseerd zijn in de aan- of afwezigheid van de soort, kunnen de vallen onmiddellijk verwijderd worden wanneer de soort wordt vastgesteld in één van de drie vallen. Ze moeten dan dus geen 6 dagen blijven hangen. Omdat je met wat geluk de val uitstalt in de directe nabijheid van een populatie, is het interessant om 10 tot 15 minuten bij de val te blijven staan en te kijken of de kever wordt waargenomen. De mannetjes die door de feromonen worden aangetrokken vliegen doorgaans tijdens de warmste momenten van de dag. Meestal zal de kever rond de val beginnen vliegen of op de waarnemer landen.

De soort wordt beschouwd als afwezig wanneer geen dieren werden gevangen in de drie vallen na een periode van 6 geschikte vangstdagen.

We raden aan om halverwege de 6 dagen de vallen al eens te gaan controleren. Wanneer er dieren in gevangen zouden zitten, hoeven deze niet langer gevangen te blijven zitten. De aanwezigheid is dan bevestigd en de vallen kunnen weggehaald worden. Wanneer er bij de tussentijdse controle geen dieren aanwezig zijn, blijven de vallen gewoon nog hangen tot ze er 6 dagen hebben gehangen.

4 Invoeren waarnemingen

Het is belangrijk dat de (nul)waarnemingen op de juiste plaats worden geregistreerd. Bij het controleren van je val kan het daarom handig zijn om ter plaatse een (nul)waarneming in te voeren op Waarnemingen.be via de mobiele applicaties ObsMapp of iObs. Zo wordt de juiste locatie opgeslagen. Kies voor het veld methode 'op feromonen' en geef aan hoe lang de val op dat moment al opgehangen heeft in het opmerkingenveld. Indien je de Roestbruine kniptor waarneemt voeg je steeds een foto van de waarneming toe, zodat er geen twijfel kan bestaan over de identificatie van de soort. Wanneer er bij de controle geen Roestbruine kniptor in de val zit voer je een waarneming in met aantal 0, een zogenaamde nulwaarneming. Ook dan vul je in het opmerkingenveld in hoelang de feromoonval op dat moment al heeft opgehangen (bv. 15 min of 72u).

Wanneer je de mobiele applicaties niet gebruikt, is het belangrijk deze gegevens (locatie, aantal, aantal uur na ophanging) noteert om ze later in te voeren op Waarnemingen.be.

5 Nog vragen?

De meetnetcoördinatoren staan steeds ter beschikking. Aarzel niet om hen te contacteren. Voor alles over meetnetten kan je terecht bij:

Sam Van de Poel, coördinator kevermeetnetten – sam.vandepoel@natuurpunt.be – 0492 59 57 33